6 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

6.1 Závěry

- Při srovnání výsledků šetření ze školních let 2017/2018 a 2019/2020 došlo ke zvýšení podílu středních škol, které sledují koncepční přístup k rozvoji čtenářské gramotnosti svých žáků a ve školních dokumentech zahrnují náročnější čtenářské cíle také do jiných předmětů, než je český jazyk a literatura. Na těchto středních školách zároveň častěji pracoval metodik či metodický tým pečující o rozvoj čtenářské gramotnosti žáků, učitelé se častěji cíleně vzdělávali v oblasti čtenářské gramotnosti (včetně účasti na DVPP s tímto zaměřením) a žákům byly častěji utvářeny příležitosti ke čtení (např. přítomnost dobře fungující školní knihovny, možnost vypůjčit si knihu ke čtení i jinde ve škole apod.). Vyšší důraz střední školy na koncepční přístup k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků byl rovněž spojený s vyšší kvalitou „čtenářských faktorů“ výuky (např. výskyt čtenářských jevů, práce s čtenářskými cíli, podpora čtenářství žáků). Přes uvedený pozitivní vývoj spojený se zvyšováním podílu středních škol sledujících koncepční přístup k rozvoji čtenářské gramotnosti svých žáků zůstává i nadále vysoký podíl středních škol[40], které nemají zpracovánu formalizovanou koncepci rozvoje čtenářské gramotnosti svých žáků a ve školních dokumentech nekladou důraz na náročné čtenářské cíle i v jiných předmětech, než je český jazyk a literatura.
- Aprobovanost výuky českého jazyka a literatury je na středních školách vysoká, přičemž také účast učitelů českého jazyka a literatury na DVPP se zaměřením na čtenářskou gramotnost žáků je vyšší než účast učitelů jiných předmětů na DVPP se zaměřením na rozvoj gramotností, které souvisejí s jimi vyučovanými předměty. I přesto však byly identifikovány některé (potenciálně) problémové aspekty personálních podmínek vzdělávání se vztahem k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků:
  - ✓ Třetina učitelů českého jazyka a literatury nepovažuje nabídku DVPP s relevancí pro svůj předmět za dostatečnou. Hlavní nedostatky jsou spatřovány v nízkém počtu vhodných akcí, přičemž tento nedostatek je častěji uváděn ze strany učitelů s vyšším zájmem o rozvoj čtenářské gramotnosti žáků. Učitelé českého jazyka a literatury vnímají příležitosti ke zlepšení své práce také v oblasti metod a forem výuky, tedy v oblasti s potenciálně úzkou vazbou ke čtenářské gramotnosti žáků.
  - ✓ Potenciálně problémovým aspektem personálního zajištění aprobované výuky českého jazyka a literatury je vysoký průměrný věk učitelů tohoto předmětu s potřebou náhrady učitelů odcházejících ze vzdělávání z věkových důvodů. Aspekt aprobovanosti přitom má i mezipředmětový přesah, protože kvalita „čtenářských faktorů“ výuky (např. výskyt čtenářských jevů, práce s čtenářskými cíli, podpora čtenářství žáků) byla vyšší v hodinách, které byly vedeny aprobovaným učitelem, a to bez ohledu na vyučovaný předmět.
- Žáci 1. ročníku středních škol dosáhli v testu čtenářské gramotnosti nízké průměrné úspěšnosti (39 %), což je dáno vyšším podílem otázek vyžadujících aktivaci složitějších a náročnějších čtenářských schopností a dovedností žáků. Takto některé typy úloh, které jsou blíže popsány v podkapitole 4.3, působily žákům značné potíže a svou roli hrála rovněž schopnost žáků udržet čtenářskou pozornost po dostatečně dlouhou dobu. Srovnání úspěšnosti žáků v řešení společných otázek testů čtenářské gramotnosti ve školním roce 2017/2018 a 2019/2020 však naznačuje, při respektování pokroku daného průchodem žáka vzdělávací soustavou, stabilitu dosažených výsledků žáků.[41] Za negativní je ovšem potřeba považovat vysoký podíl žáků 1. ročníku středních škol, kteří správně nevyřešili ani pětinu otázek testu. Právě těmto žákům může nízká úroveň čtenářské gramotnosti působit potíže, a to s ohledem na její důležitost pro profesní i osobní život člověka.
- Při srovnání výsledků šetření ze školních let 2017/2018 a 2019/2020 došlo ke zvýšení podílu středních škol, které sledují koncepční přístup k rozvoji čtenářské gramotnosti svých žáků a ve školních dokumentech zahrnují náročnější čtenářské cíle také do jiných předmětů, než je český jazyk a literatura. Na těchto středních školách zároveň častěji pracoval metodik či metodický tým pečující o rozvoj čtenářské gramotnosti žáků, učitelé se častěji cíleně vzdělávali v oblasti čtenářské gramotnosti (včetně účasti na DVPP s tímto zaměřením) a žákům byly častěji utvářeny příležitosti ke čtení (např. přítomnost dobře fungující školní knihovny, možnost vypůjčit si knihu ke čtení i jinde ve škole apod.). Vyšší důraz střední školy na koncepční přístup k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků byl rovněž spojený s vyšší kvalitou „čtenářských faktorů“ výuky (např. výskyt čtenářských jevů, práce s čtenářskými cíli, podpora čtenářství žáků). Přes uvedený pozitivní vývoj spojený se

[40] Téměř polovina navštívených středních škol.

[41] Uveďme, že o malých rozdílech ve vývoji úrovně čtenářské gramotnosti patnáctiletých žáků za období let 2000–2018 hovoří také národní zpráva ČŠI k mezinárodnímu šetření PISA. Blíže viz BLAŽEK, R., JANOTOVÁ, Z., POTUŽNÍKOVÁ, E., BASL, J. (2019). Mezinárodní šetření PISA 2018. Národní zpráva. Praha: Česká školní inspekce.